

רצח ראש הממשלה יצחק רבין גרם לרבים לחפש את המניע להתנהגותו של הרוצח שפעל בקור רוח ובמחשבה תחילה והצביעו על ההסתה בחוגי ימין מתנחלי דתי, כמצע אידיאולוגי שהכשיר מנטלית ואמונית את הרוצח למעשה הנתעב. בדומה, רצח נשיא ארה"ב ויליאם מקינלי בשנת 1901, הביא את הקהל והמשטרה לראות בתנועה האנרכיסטית בארה"ב גורם ממריץ ומדרבן לביצוע פעולה אלימה נגד העומד בראש בממסד הפוליטי. שש שנים לאחר המשפט המתקשר והוצאת הרוצח להורג, פרסמה האנרכיסטית וולטרין דה קלייר, את השקפתה בדבר אחריות התנועה האנרכיסטית למעשה הרצח.

התנקשות במקינלי מנקודת מבטו של אנרכיסט וולטרין דה קלייר 1907

שש שנים חלפו מאז פגש הנשיא ויליאם מקינלי את גורלו בבפלו ומאז שהנחיתה מערכת המשפט את מכת הנגד שנטלה את חייו של רוצחו, לאון צ'ולגוש. זעם פראי הטריף אז את ההמונים. זעם ששלל מהם את היכולת לראות, להקשיב או לחשוב בהגיון, התפוגג עתה.

הדמויות המעורבות באירוע מקבלות עכשיו את הממדים הנכונים, ויש סיכוי שדברים שפויים שיאמרו מעתה יפלו על אזנים קשובות.

" לצרוב את גופו של המתנקש בברזל לוהט" או "תלו אותו על עמוד התאורה הראשון שייקרה בדרך" או "קרצפו את עור גוו והניחו אותו להתייבש בשמש" "שלחו אותו לאי שומם" היו מטבעות הלשון שהציבור בחר כנגד הרוצח בשבועות הראשונים לאחר הרצח. היה זה ביטוי לזעם לא מרוסן, הקצף על הגלים ומתחתם רחשו ברבריות ופרימיטיביות שפרצו מפיהם של אנשים מתורבתים, שהסירו מעצמם כל איפוק.

עתה אנחנו יכולים לשמוע באקראי את השאלה " ומה יש לאנרכיסטים לומר על כל זה?", או " האם אכן היה המתנקש בחיי הנשיא מקינלי, לאון צ'ולגוש, אנרכיסט כפי שהצהיר על עצמו?" וכן " מה לאנרכיזם ולהתנקשות בכלל?"

לאלה החפצים לקבל תשובות ולדעת מה יש לאנרכיסטים לומר על כך, מיועדים דברי אלו.

אנו אומרים כי לא האנרכיזם הוא שהביא לרצח אלא המצב החברתי. מצב בו מתאפשר לאנשים תאבי כוח ותאבי בצע לפעול באכזריות נגד ההמונים, ולהצית בתגובה אלימות של הקרבנות. רק המצב החברתי הזה הוא אשר הביא למותם של הנשיא מקינלי ושל המתנקש בו, צ'ולגוש, גם יחד.

האנרכיזם אינו קשור לרצח הנשיא אלא במובן שהוא פוקח את עיני ההמונים לאפשרות של קיום חברה טובה יותר בה פתוחות האפשרויות המלאות לספק את צרכי הכל. חברה שתפעל לפיתוח חומרי ואינטלקטואלי של כל פרט בחברה בניגוד לקיפוח הקיים כיום בחברתנו.

האנרכיזם טוען כי ארגון הייצור וחלוקת העושר הקיימים כיום חייבים להיהרס ובמקומם תבוא שיטה חברתית שתבטיח לכל אחד מחבריה את הזכות לעבוד ללא שעבוד וללא צורך להפריש מעשר מפרי העמל למעביד הנצלן. שיטה חברתית בה תובטח לכל אחד נגישות למקורות ולאמצעי הייצור, שיטה המלמדת שהאפשרות להרוויח את לחמך אינה כרוכה בניצול הגוף והנפש עד לכדי אובדן חושים. שיטה שבה אין בכל שעת עבודה עיניו של הגוף והרס רוח וניצול כוחם של העמלים עד תום.

האנרכיזם הוא מורה הדרך המייצר מורדים. במקום כניעה עיוורת, הוא מפתח את המודעות של המנוצלים למצבם. כל תנועה לשיפור חברתי של ההמונים, מאז ומתמיד, עשתה אותו דבר. ובאשר בין שדרות העם המנוצלות וחסרות הנחת נמצאים לעיתים יחידים בעלי מזג שונה ובעלי צורת התנהגות שונה ובעלי דרגת התפתחות מנטלית שונה, - בדיוק כפי שאפשר למצוא בין שכבות העם האחרות, מתבקש הוא כי מידי פעם מיתרגם הכעס וחוסר הנחת לפעולת תגמול כנגד החברה המרסקת אותם.

רצח של אישים המיצגים את השכבות השולטות היא פעולת תגמול שכזו. בעבר היו כבר מתנקשים בעלי אוריינטציה נוצרית, רפובליקאית, מתנקשים סוציאליסטיים ורוצחים אנרכיסטים. באף מקרה שכזה לא יוחס מעשה הרצח כביטוי של אותן הדתות או של האמונות הפוליטיות שבהן החזיק המתנקש. האחריות למעשי הרצח נפלה על שכם המתנקש ונתפסה כתגובה יצרית, פעולת תגמול כנגד אי הצדק שנוצר על ידי מערכות מדכאות. [להוציא כמובן, פעולות מסוג זה שהונעו אך ורק על ידי מניעים אישיים או כתוצאה מהפרעות נפשיות].

יתר על כן, דווקא לאנרכיזם יש השפעה פחותה על מעשים ישירים כאלה של יחידים מאשר לכל הדתות וזרמי ההגות הפוליטית, באשר אין לאנרכיזם אגודות סתר ולא מועצות מנהלים מכל סוג שהוא המקבלות החלטות לפעולה. מטבעו, כל אנרכיסט שהוא פועל על פי שיקול דעתו ואחריותו.

אך בין ההמונים יש כאלה המבינים כי הקפיטליזם הוא בית המטבחיים של העולם. הם מבינים שהקפיטליזם מטיל צלו אפילו על ילדים קטנים וכי הוא גוזר עליהם יום יום ושעה שעה את גורלם: להיות מורעבים, להיות נכים ועיוורים. הקפיטליזם גוזר עליהם מוות איטי כתוצאה מזיהום האוויר.

יש המבינים כי הקפיטליזם חותר במעמקים, לא רק תחת הדור הזה של העמלים אלא גם תחת אלו שטרם נולדו והם נדונים מלכתחילה לחיי עליבות, בעוד העושר מורעף למקום שאין זקוקים לו כלל.

הם מבינים שכל זה אינו הכרח הם יודעים שהקפיטליזם מושחת והוא מקומם. לכן לא ייפלא הדבר שיקום מבין שורותיהם מישהו ויכה בתגובה. התמיהה היא מדוע אין רבים כמותו, בין שיש בתגובות אלימות כאלה חכמה או שלא, בין שמעשהו יביא לשינוי או לא.

הגיהינום של הקפיטליזם מכונן את חוסר האונים, את הפעולה הנואשת- באופן כמעט בלתי נמנע. האנרכיזם שואף לעורר את המודעות לניצול ולעורר את התשוקה לחיים ראויים בחברה טובה יותר ואת ההכרה בצורך בלוחמה בלתי פוסקת כנגד הקפיטליזם והמדינה. האנרכיזם נאבק כנגד אלה שבמעשיהם הנפשעים ואולי הבלתי מודעים הם שהביאו למעשה לתוצאת הרצח, של מעשה הנקם.

ככל שהדברים אמורים באחריות לרצח, האנרכיזם לא ימעיט באחריותו במובן "אי אפשר שלא יבואו המכשולים אבל אוי לו לאיש אשר דרכו יבואו"*

עוולות רבות התרחשו בעת כהונתו של הנשיא ויליאם מקינלי. ידיו "מגואלת בדם" * * דם של קרבנות רצח בכסות רשמית. זהו דמם של בני העם הפיליפיני.

מקינלי, בחר לתמוך בממסד הקפיטליסטי האימפריאליסטית כנגד העם הפיליפיני וגזר בכך מוות. על ראשו נפלה גם קללת כל העמלים האמריקאים אשר נגדם, פעם אחר פעם הפעיל את הכוח הנשיאותי. ללא ספק מקינלי היה בחייו הפרטיים אדם טוב ונעים הליכות. יתכן אפילו שהוא כלל לא ראה במעשים אותם הורה לבצע כל רע. יתכן שהיה יכול אפילו להשקיט את מצפונו הנוצרי "עשה טוב להם אשר שונאים אותך"*** במעשי הטבח עליהם הורה. שהרי התודעה הקפיטליסטית מסוגלת אף לעיוותים מסוג זה להתרחש. אך יהיו חייו הפרטיים אשר יהיו, הוא היה בזירה הציבורית נציגם של בעלי ההון, תאוות הבצע והכוח.

בקבלת העמדה הנשיאותית אותה תפס, קיבל את כל ההטבות והשררה אך גם לקח על עצמו את הסיכונים.

כורה, יורד לתחתית מכרה בעבור שכר יומי של \$2.5 או פחות, ולוקח סיכון שניצוץ יצית ויפוצץ את המכרה עליו. אלא שהתגמול שקיבל מקינלי היה גבוה בהרבה מזה של הכורה והסיכון שנטל על עצמו היה פחות.

יתר על כן מקינלי לא היה זקוק למשרה זו כדי להביא פת לחם לביתו, אבל גם עליו נגזר להיפגש עם הניצוץ- שהיה העוצמה והתסכול של אדם מיואש. והוא מת. לא כקדוש מעונה, אלא כמהמר שזכה בהימור הגבוה והוכרע באקדחו של אדם שהפסיד במשחק. באשר מורשת הקפיטליזם רואה ברווחתו של האדם – הימור ולחייו של האדם בחברה הקפיטליסטית יש סיכוי של מהמר, לא יותר מכך.

אבל מי היה האיש? מי היה הרוצח? איש אינו יודע לומר. הוא היה ילד שהגיח מהאפלה הגדולה, רוח רפאים שעלתה מהתהוה. האם היה אנרכיסט גם זאת איננו

יודעים. איש מהאנרכיסטים לא הכיר אותו, פרט להחלפת משפטים חפוזים, דקות ספורות, בהם אמר שהוא סוציאליסט, מתוסכל.

המשטרה קבעה כי היה אנרכיסט וכי מעשהו נעשה בהשראה של נאום של אמה גולדמן בו נכח. אך המשטרה שיקרה כבר בעבר ולכן יש צורך בראיה תומכת במסקנה זו. כך שאיננו יודעים דבר אודות צ'ולגוש מלבד העובדה שהוא נשא אקדח ושדבריו האחרונים היו "הרגתי את הנשיא כי הוא היה אויב העם, אויב הטוב ואויב העמלים" בין הירייה לבין דבריו האחרונים השתרר ריק. כל שאמר האיש בחדרי החקירות של משטרת בפלו או בבית הכלא אוברן, אם אכן אמר משהו, נותר גנוז בתיקי המשטרה.

אם לשפוט, ובהתחשב בהתנהגותו האדישה לכל שהתרחש במהלך "המשפט" בו הוא לא הוציא הגה מפיו, הוא היה נתון כליל לחסדי המשטרה, והם יכולים היו לעוות כל מילה שלו ולהפכה להודאה בעבירת "קשר לביצוע רצח" באם היה אכן אומר משהו.

אך כאמור, הוא מן הסתם לא אמר דבר. האם היה הוא אדם נורמלי? האם היה שפוי או מופרע או בעל מערכת עצבים רופפת? שוב איננו יודעים. כל ההשערות שנזרקו לאוויר מיד לאחר הרצח באשר לילדותו, על ידי אנשים שהכירו אותו וסיפרו שהיה רע, טיפש ואכזר. חלקם אף טענו שהוא דיבר על רצח נשיא כבר לפני שנים. אחרים אמרו דברים הפוכים לחלוטין, כולם היו לא אמינים.

היו שפרשו את "אדישותו" של הרוצח בעת המשפט כהתנהגות של אדם חזק בעל כוח שרידות המחזיק מעמד בפארסה המתנהלת בפניו. אחרים פרשו את שתיקתו במוח מעורפל שאינו תופס כלל את חומרת מעשיו ואת הדין שייתן עליהם.

מילותיו האחרונות נאמרו מפיו של אדם נאיבי, איש מסור, נפש צעירה, לא אנוכית ופגועה. אם רוצים להכתיר את האירוע כמוות של קדוש מעונה, יש לתמוה מי היה הקדוש המעונה. האם זה שזכה לחיי נוחות ושעבר את פסגת חייו הבוגרים, שזכה לכבוד והערכה עד זרא, שהורה על הרג ללא שסיכן את חייו ולו פעם אחת ואשר המוות שנגזר עליו בא לו בקלות רבה יותר מאשר למיליונים הנמקים במדאובי מחלות.

או שמא הקדוש המעונה היא הנפש הצעירה, המעונה שכבר הושפלה ללא תקווה ממורמרת ומבוזבזת, שהכתה בנשיא והביאה על עצמה את המוות, שילמה על מעשיה במחיר החיים. נפש שהייתה רחוקה מהחסד בכאבה האחרון?

הייתה זו הטרגדיה הגדולה – טרגדיה שתשוב שוב ושוב עד "שהעמלים טובי הלב" [במציאות הם אינם כה טובים] ילמדו שהארץ שייכת להם במלואה, וכי אין צורך שאדם ישעבד עצמו לרעהו. העתיד ייכון על פי מה שהאנרכיזם מטיף, עד אז יהיו עוד קדושים מעונים.

תרגום והערות אבי גולדברג

הערות :

1. וולטרין דה קלייר, [Voltarene de Clyre], הייתה אנרכיסטית שגדלה בארה"ב והייתה מהרהוטות שבין חברי התנועה הזו בסוף המאה התשע עשרה ותחילת המאה העשרים. נאומיה וכתביה מבשרים את תנועת שחרור האישה וזכויות העובדים. כתביה הועברו לארכיב Yivo בניו יורק. למרות שלא הייתה ממוצא יהודי, התגוררה בשכונות עוני בקרב יהודים מרודים ולמדה לדבר אידיש.

2. רצח הנשיא ויליאם מקינלי התרחש בבפלו במהלך ביקורו בתערוכה העולמית, ב-14 ספטמבר 1901 הרוצח לאון צ'ולגוש, תויג כאנרכיסט על ידי המשטרה, שאף עצרה במהלך החקירה את אמה גולדמן האנרכיסטית היהודייה המפורסמת, בטענה כי נאום שנשאה ובו נכח הרוצח הניע אותו לביצוע הפשע.

*הציטוט לקוח מהבשורה על פי לוקאס פרק י"ז פסוק 1. על פי האמור מזהיר ישו את תלמידיו מהקשיים והמכשולים שבדרכם ומבטיח נקמה ברשעים.

**הציטוט מהמחזה של ויליאם שייקספיר, מקבת. מתוך דבריה של לידי מקבת המבחינה על ידיה בכתמי דם מדומיינים וקוראת Out damned spot

אלה היו כתמי הדם של הנרצחים בהשראתה.

*** ויליאם מקינלי כיהן כנשיא ארצות הברית בעת פרוץ המלחמה שגזרה ארצות הברית על הפיליפינים ב-1897, כביכול בכדי לכפות עליהם ערכים דמוקרטיים ולסלק את השפעת השלטון הספרדי והכנסייה הקתולית משם. במלחמה זו נהרגו מאות אלפי תושבי האיים ונודע בקרב הציבור הרחב על אכזריותו של הצבא האמריקאי. מלחמת וייטנאם עשרות שנים לאחר מכן נחשבת כמערכה שנייה במלחמות האסייתיות של ארה"ב, בה הצבא האמריקאי גילה שוב אכזריות כלפי אוכלוסייה אזרחית.

